

سبک زندگی دینی؛ عقل را پیشوای خود قرار دهید

دین اسلام برای نوع و سبک زندگی اصولی دارد که یکی از آنها پیروی از عقل است و هشدار داده که مبدا انسان به جای عقل، نفس را پیشوای خود قرار دهد.

خبرگزاری مهر- دین اسلام برای نوع و سبک زندگی اصولی دارد که یکی از آنها پیروی از عقل است و هشدار داده که مبدا انسان به جای عقل، نفس را پیشوای خود قرار دهد.

عقل و نفس از مفاهیمی هستند که در قرآن به انسان نسبت داده شده اند؛ معمولا وقتی به طور مطلق از «نفس؛« یاد می شود بار منفی آن مدنظر می باشد: ان النفس لاماره بالسوء. البته گاهی هم نفس اوصافی دارد که آن را به صورت مطلوب در می آورد و به او خطاب می شود که: یا ایته النفس المطمئنة.

مفاهیم عقل و نفس در اخلاق و فرهنگ اسلامی ما از جایگاهی خاص برخوردارند و در معانی مختلف بکار می روند. امام صادق(ع) در روایتی خطاب به عبدالله بن جندب و شیعیان می فرماید: قلبت را نزدیک و خویشاوند خود قرار بده به گونه ای که با آن مشارکت می ورزی و عقلت را به منزله پدری قرار بده که دستت را در دست او می گذاری و دنبال او به راه می افتی، اما قفس خود را به منزله دشمنی بدان که باید با او درگیر شوی و پیکار نمایی.

بسیاری از انسان ها درست خلاف این دستور عمل می کنند؛ یعنی به جای عقل، نفس را پیشوای خود قرار می دهند. آموزه های اسلامی به ما القاء می کند که در زندگی از عقل پیروی نماییم نه از نفسی که ما را به هوس ها، شهوت ها و تمایلات فرا می خواند. از سوی دیگر ما انسان ها معمولا به بیرون از خودمان توجه می کنیم و از پرداختن به درونمان غفلت می ورزیم. به ندرت اتفاق می افتد که به کاوش درون خود بپردازیم و دلیل انجام و یا ترک برخی از کارها را بررسی کنیم.

لازم است بیشتر توضیح داده شود که عقل چگونه می تواند به عنوان یک هدایتگر در زندگی عمل کند. یکی از توصیه هایی که علمای اخلاق به انسان ها می کنند و بر این مطلب نیز بسیار تاکید می ورزند این است که وقتی می خواهید کاری انجام دهید، خوب دلتان را بکاوید تا ببینید انگیزه و قصدتان از انجام این کار چیست. اگر انسان این مطلب را در نظر بگیرد از بسیاری خطرهای مصون خواهد ماند. انسان همانطور که مراقب است که مثلا شریکش سر او کلاه نگذارد، باید مراقب باشد که دلش نیز شیطانی نشود و وسوسه ها و انگیزه های شیطانی او را به راه خطا نکشاند. در اینجا است که عقل می تواند در دادن بینش و بصیرت به ما برای گرفتار نشدن در دام شیطان و نفس کمک کند.

عقل چیزی است که انسان را در مسیر زندگی به راه صحیح هدایت می کند و نفس آن است که او را به ورطه سقوط می کشاند. البته تشخیص این که چه چیزی موجب صعود و تکامل است و چه چیزی موجب سقوط و انحطاط، هم با عقل است و هم با دستورات شرع و موازینی که باید رعایت شود.

انسانی که خیر خودش را می خواهد طبیعی است باید از کسی پیروی کند که او را به راه خیر دعوت می نماید. ما همواره باید عقل خودمان را پیشوا قرار دهیم و به مانند فرزندی که از پدر پیروی می کند دستمان را در دست او بگذاریم تا از خطرهای رهایی یابیم. از آن طرف، نفس را که مانع از رسیدن ما به ارزش های متعالی و کمالات انسانی و الهی است به مثابه دشمنی تصور نماییم که باید با او پیکار کنیم.

منابع:

- ساعی، میر محمود، اخلاق و تربیت اسلامی
- مصطفی پور، محمدرضا، علم و دین در نگاه آیه الله جوادی آملی